

Wspólny język łączy ludzi

Wspólny język łączy ludzi

Dłonie trzymające puzzle

Źródło: www.pixabay.com, fotografia barwna, domena publiczna.

Język mówiony i pisany, którym posługujemy się każdego dnia, pełni wiele funkcji. Dzięki niemu możemy tworzyć nieograniczoną liczbę komunikatów i tekstów, możemy wyodrębniać, nazywać i opisywać rzeczywistość, porozumiewać się, przekazywać wiedzę, dzielić się doświadczeniami i emocjami.

Język, poprzez swoje odmiany terytorialne (gwary i dialekty) oraz środowiskowe (sociolekty, żargony), może jednoczyć członków danej wspólnoty kulturowej, grupy zawodowej, rówieśniczej lub środowiskowej.

Już wiesz

1) Jesteś uczniem, a więc członkiem społeczności uczniowskiej. Przygotuj listę grup środowiskowych, do których należysz lub z którymi stykasz się.

2) Odszukaj w dostępnych źródłach słownictwo typowe dla różnych środowisk. Mogą to być słowniki wyrazów używanych przez przedstawicieli grup zawodowych (np. lekarzy, maklerów giełdowych), graczy komputerowych, sportowców, fanów określonego gatunku muzycznego (np. rapu, hip-hopu). Utwórz listę 10 słówek/zwrotów, które zwracają twoją uwagę, są zabawne, oryginalne.

Środowiskowe odmiany języka

Środowiskowa odmiana języka, zwana również **socjolektem**, wyróżnia się przede wszystkim charakterystycznym słownictwem, często niezrozumiałym dla osób spoza danej wspólnoty. Przykładami środowiskowych wariantów języka są: żargon uczniów, sportowców, żołnierzy, lekarzy lub programistów. Do odmian środowiskowych należą również **slangi**, czyli języki grup nieformalnych, [subkultur](#) (np. hip-hopu).

Język lekarzy

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Wiele słów, funkcjonujących w środowiskowych odmianach języka, ma odpowiedniki w polszczyźnie ogólnej. Część z nich jednak cechuje silniejsze zabarwienie emocjonalne. Wystarczy porównać pary słów: 'rodzice' – 'staruszkowie' czy 'dyrektorka' – 'dyra'. Językoznawcy z uwagą śledzą te nieformalne odmiany języka, czego efektem są liczne opracowania naukowe oraz słowniki żargonów poszczególnych grup zawodowych, wspólnot kulturowych, subkultur.

Bardzo ważne miejsce we współczesnej polszczyźnie zajmują **socjolekty**, czyli odmiany języka funkcjonujące w określonej grupie społecznej. Nikt nie wie, jaka ich liczba występuje obecnie w Polsce. Dzieje się tak dlatego, że każda współdziałająca w jakimś obszarze grupa, może wykształcić własną odmianę języka. Niektóre wspólnoty tworzą je mimochodem. Powstający wówczas socjolekt jest niezamierzonym efektem rozmów współpracujących ze sobą ludzi. Są też grupy, które w pełni świadomie tworzą swoje odmiany języka, dbając, aby ich sposób komunikacji był niezrozumiały dla otoczenia.

Należy pamiętać, że socjolekt nie jest odrębnym językiem (jak np. język migowy czy język kaszubski), a jedynie jego środowiskową odmianą. Często opiera się na zbiorze wyrazów, charakterystycznych dla danej grupy społecznej lub zawodowej, które

nie są powszechnie używane poza nią. Na przykład, socjolekt wizażystek obfituje w terminy związane z robieniem makijażu takie jak: *kocie oko*, *fluid*, *korektor*, *kreska*, *rozświetlić*, *przypudrować*, *zblendować*. Do socjolektu kulturystów należą słowa nazywające różne rodzaje mięśni, np.: *klata*, *tricek*, *kaptury*, *motyle*, jak również nazwy czynności, np.: *pakować*, *pchać*, *cisnąć*, które funkcjonują wprawdzie w polszczyźnie ogólnej, jednakże w innym znaczeniu.

Zadaniowo

Hejka wam wszystkim! Dziś temat całkiem, całkiem. Nie ściemniamy – będzie się działo. Na dzień dobry jednak [sorewicz](#). Łapcie trudny termin: socjolekt. Znacie? Nie znacie? To tak: socjolekt to specjalna nawijka jakiejś grupy. Własny socjolekt możecie mieć ty i twoje ziomy, socjolekt mają ekipy od różnych gier na kompa czy typiary, co coś zbierają. Socjolektem może lecieć czyjś staruszek w robocie – np. na tirze przez [CB](#), w [korpo](#) czy w urzędzie. Tylko po kiego grzyba? Wychodzi na to, że ludziska potrzebują socjolektów z trzech powodów: dla zgrywu i rozgrywu, aby się dokładniej kumać, aby inni nic nie kumali...

Po przeczytaniu tekstu wykonaj polecenia:

Ćwiczenie 1

Jakie wrażenia wywołuje w tobie tekst? Uzasadnij swoje zdanie.

Ćwiczenie 2

Wypisz z tekstu wszystkie słowa, które są charakterystyczne dla slangu młodzieżowego. Następnie zastanów się i odpowiedz, czy znasz ich bardziej aktualne odpowiedniki, np. takie, których używają twoi rówieśnicy.

Przyjrzyj się również prezentowanej poniżej grafice, prezentującej slang hip-hopu. Zastanów się, czy znasz bardziej aktualne określenia. Zapisz je.

Ćwiczenie 3

Przywołany tekst napisano językiem naśladowującym slang młodzieżowy. Zapisz go, używając języka ogólnopolskiego.

Dla zainteresowanych

Na wypowiedź o charakterze socjolektu składają się różne elementy, zarówno wyrazy typowe dla określonej grupy społecznej (wymyślone przez nią), zawodowej (terminy specjalistyczne) jak i słowa przynależne do języka ogólnopolskiego.

Do socjolektów należą:

1) **Slangi** – cechuje je wysoka ekspresywność. Tworzą je środowiska nieformalne, między innymi grupy młodzieżowe, które pragną odróżniać się od reszty społeczeństwa. Język, który swobodnie przekształcają, staje się ich znakiem rozpoznawczym. Slangi obfitują w zabawne połączenia wyrazowe, skróty myślowe, wymyślone wyrazy (np. odpowiedniki 'spać' to: 'kimać', 'ciąć komara', 'uderzyć w kimono', 'zawinąć się w naleśnik').

2) **Języki zawodowe** – tworzone są przez profesjonalistów. Najczęściej są to ludzie, wykonujący zawód wymagający fachowej terminologii. Używane przez nich słowa są precyzyjne, pozbawione emocji, a nazywane zjawiska nie mają wielu synonimów. Języki zawodowe często są niezrozumiałe dla osób nienależących do danej grupy.

3) **Języki tajne** – funkcjonują niczym szyfry. Tworzącym je zależy na sprawnej komunikacji wewnątrz grupy, przy jednoczesnym ukryciu przekazywanych treści przed otoczeniem. W tym celu nadają istniejącym słowom nowe znaczenie lub tworzą wyrazy nieistniejące w języku narodowym. Językami tajnymi posługują się m.in. grupy przestępcze, tajne organizacje. Dla zabawy czynią to również [dzieci](#).

Polecenie 1

Odwołując się do słownictwa zebranego przed lekcją, ustal, do którego z trzech typów socjolektów należą zgromadzone przez ciebie wyrazy.

Polecenie 2

Przygotuj słownik socjolektu uczniowskiego, zaproś do współpracy kolegów i koleżanki z klasy. Skorzystajcie z poniższej wskazówki.

Wskazówka

Tworzymy słownik socjolektu uczniowskiego.

A jak ankieta

Tworzenie słownika języka uczniowskiego ułatwi przygotowana i przeprowadzona przez was ankieta. Dzięki niej zbierzecie wiele słów, z których powstanie słownik. Pamiętajcie, że pytania ankiety powinny być jasno sprecyzowane. Oto kilka przykładów:

- a) Jak nazywasz oceny szkolne?
- b) Jak nazywasz przedmioty szkolne?
- c) Jak nazywasz nauczycieli?
- d) Jak nazywasz pomieszczenia w szkole?
- e) Jakich słów/zwrotów, które opisują życie szkolne, używasz (np.: 'uczyć się', 'odrabiać lekcje', 'zwolnić się z lekcji')?

B jak badania

Po przygotowaniu i powieleniu ankiet (możecie je napisać odręcznie lub wydrukować) powinniście wyruszyć na badania – zadać pytania koleżankom i kolegom ze szkoły, zapisać ich odpowiedzi. Czynność tę możecie przeprowadzić w czasie przerwy, części lekcji lub po zajęciach (jako zadanie domowe).

C jak 'co dalej?'

Pora na uporządkowanie zebranego materiału. Powinniście stworzyć siatkę słownika. Możecie do tego celu wykorzystać arkusz kalkulacyjny (np. [Excel](#), [LibreOffice](#)). Byłoby idealnie, gdybyście pracowali wspólnie w jednym arkuszu np. na dysku [Google](#). Siatka słownika to po prostu tabela z alfabetyczną listą wyrazów. W poszczególnych kolumnach powinny znaleźć się typowo słownikowe kategorie. Ich lista jest otwarta i zależy od was, możecie poprosić o pomoc nauczyciela (przykładowe kategorie: tematyka, część mowy, nacechowanie emocjonalne, przykład użycia). Wypełniona tabela stanowi gotową treść słownika. Słownik socjolektu uczniowskiego możecie wydać w formie papierowej (wydrukować) lub zamieścić w wersji elektronicznej na stronie internetowej szkoły.